

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน และเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาริบทของเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาบทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ และบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและชุมชน

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาริบทของเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

จากการลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา สามารถนำเสนอเป็นหัวข้อซึ่งแสดงให้เห็นถึงบริบทที่เอื้อต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา รวมถึงบริบทที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ ดังต่อไปนี้

ที่ตั้งและประวัติความเป็นมาของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

การเข้าสู่ชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนานั้น เดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่มาทางทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ประมาณ 48 กิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่แตงประมาณ 8 กิโลเมตร ก่อนจะถึงเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาจะเห็นโรงพยาบาลแม่แตงอยู่ทางด้านขวามือ เดินทางต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ทางด้านขวามือเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปาง เดินทางอีกประมาณ 500 เมตร ซึ่งถนนหนทางสะดวกเป็นถนนราดยาง จะพบกับทิวทัศน์สองฝั่งถนนที่เป็นธรรมชาติรายรอบไปด้วยภูเขาและผืนนาข้าว ข้าวโพด และพืชการเกษตรหลายชนิดเขียวจีตัดกับสีฟ้าของท้องฟ้า เมื่อมองไปทางขวามือจะพบกับที่ตั้งของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา และถัดจากเทศบาลไปทางขวามือ จะเห็นตึกสองชั้นของศูนย์แพทย์ชุมชนที่เป็นความร่วมมือกันของโรงพยาบาลแม่แตง และเทศบาลเมืองเมืองแกน

พัฒนา ต่อจากนั้นเมื่อเลขศูนย์แพทย์ชุมชนไปอีกนิตจะมีสามแยกให้เลี้ยวขวาตรงไปอีกประมาณ 300 เมตร เป็นที่ตั้งของศูนย์สามวัย (ยังไม่เป็นทางการ) ได้แก่ ศูนย์ผู้สูงอายุ ครอบครัว และศูนย์เด็กเล็ก ส่วนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช่อแลนั้นจะต้องเดินทางข้ามสะพานตรงไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งที่ตั้งศูนย์ต่างๆ นั้น อยู่ไม่ห่างกันเท่าไรทำให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงานกัน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีเขตการปกครองครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบล ช่อแล 6 หมู่บ้าน ตำบลอินทิล 10 หมู่บ้าน ตั้งแต่หมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 11 (ยกเว้นหมู่ที่ 9) มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 24 ตารางกิโลเมตร เทศบาลนี้มีขนาดใหญ่พอสมควร รูปลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม 1 ด้าน เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบลเมืองแกนพัฒนาเป็นเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2550 ซึ่งเดิมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาได้รับการจัดตั้งโดยเปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาลตำบลเมืองแกนพัฒนา ตามราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับท้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง
 ทิศใต้ ติดต่อกับท้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับท้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่หอพระและ
 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป้า
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับท้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลอินทิล

จำนวนประชากรตามสถิติทะเบียนราษฎร ณ ธันวาคม 2552 มีประชากรทั้งหมด 13,450 คน แบ่งเป็นชาย 6,494 คน และหญิง 6,956 คน จำนวนครัวเรือน 5,173 ครัวเรือน (ที่มา: ฝ่ายทะเบียนราษฎรเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา)

จากที่ตั้งและประวัติความเป็นมาข้างต้นจะแสดงให้เห็นว่า เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีพื้นที่ครอบคลุม 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลช่อแล และตำบลอินทิล อีกทั้งที่ตั้งของหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาอยู่ไม่ไกลกันมากนัก ทำให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงานในการทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ

ในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีหน่วยงานที่ให้บริการประชาชนด้านสาธารณสุข ดังนี้

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล	จำนวน 2 แห่ง
2. คลินิกเอกชน	จำนวน 2 แห่ง
3. คลินิกชุมชน	จำนวน 2 แห่ง

บุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานพยาบาลทุกแห่ง ทุกสังกัด ในเขตพื้นที่

- แพทย์	1	คน
- พยาบาลเวช	1	คน
- พยาบาลวิชาชีพ	4	คน
- เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน	3	คน
- เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุขชุมชน	1	คน
- อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน	361	คน

ผู้เข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลในเขตเทศบาล (จำนวนครั้งต่อปี)

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (สถานีอนามัย)	27,524	คน
---	--------	----

บริบทของเครือข่ายสุขภาพ ทั้ง 5 เครือข่าย

จากการสังเกตลงพื้นที่ และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เครือข่ายสุขภาพที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในการศึกษาค้างนี้ ประกอบด้วย ศูนย์แพทย์ชุมชน (คลินิกชุมชน) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง 2 แห่ง และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข รวมถึงศูนย์สามวัย และกองสาธารณสุขของเทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนาด้วย โดยมีบริบทโดยภาพรวมของแต่ละเครือข่ายสุขภาพดังนี้

1. ศูนย์แพทย์ชุมชน ตั้งอยู่ทางด้านขวาของเทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนา อาคารเป็นตึก 2 ชั้น มีห้องประวัติคนไข้ ห้องตรวจ 2 ห้อง ห้องยา และห้องฉุกเฉิน บริเวณหน้าผู้ป่วยนอกจะมีเก้าอี้เหมือนโรงพยาบาลทั่วไปที่ให้ผู้รับบริการนั่งรอและมีโทรทัศน์หนังสือพิมพ์ไว้ให้อ่านระหว่างที่รอพบแพทย์ บุคลากรทางการแพทย์ที่ศูนย์แพทย์ชุมชนเมืองแกลง ได้แก่ แพทย์จากโรงพยาบาลแม่แดง 1 คน พยาบาลวิชาชีพ 3 เจ้าพนักงานสาธารณสุข 2 คน ผู้ช่วยห้องบัตรและคนงานอื่น ๆ ประมาณ 6 คน ทิศทางและแผนการดำเนินงาน ทำร่วมกันระหว่างโรงพยาบาลแม่แดงและเทศบาลเมืองเมืองแกลง ซึ่งผู้บริหารงานหลักคือ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนา การทำงานขึ้นตรงกับเทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนา

2. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนา ที่ตั้งได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว บุคลากรในหน่วยงานประกอบด้วย รองนายกเทศมนตรีกองสาธารณสุขเป็นผู้บริหาร ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง รองลงมาคือผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ก็มีเจ้าพนักงานสาธารณสุข นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และพนักงานคนอื่น ๆ รวมกันทั้งหมดประมาณ 7 คน การทำงานและการบริหารงานขึ้นตรงต่อเทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนา

3. ศูนย์สามวัย ที่ตั้งของศูนย์สามวัยทางเข้าจะอยู่ด้านขวาของศูนย์แพทย์ชุมชน เดินทางเข้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตรจะพบกับ ศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัย “ที่ปิงกรการุณยมิตร” ศูนย์สามวัยจะอยู่ด้านหลังตัวอาคารชั้นเดียวมี 3 ห้องใหญ่ ห้องแรกเป็นที่เก็บอุปกรณ์และที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ ห้องถัดมาเป็นห้องออกกำลังกายมีเครื่องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เก้าอี้ นวดไฟฟ้า อุปกรณ์ที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ และห้องสุดท้ายเป็นห้องเอนกประสงค์ จัดประชุมออกกำลังกายจากเครื่องเล่น CD หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ 2 คน คือ ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน และพนักงานดูแลอาคารสถานที่ที่ไม่ธรรมดา เพราะต้องดูแลให้ความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่มารับบริการด้วย เจ้าหน้าที่ทั้ง 2 คนจะประจำอยู่ที่ศูนย์เพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่มาทำกิจกรรม และมีภาระงานที่ต้องออกชุมชนครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล แต่ก่อนหน่วยงานพัฒนาสังคมเป็นผู้ดูแลศูนย์สามวัย แต่ตอนนี้ศูนย์สามวัยได้โอนมาอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองเมืองแก่นมาได้ไม่นานนัก ศูนย์สามวัยจึงขึ้นตรงต่อเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา

4. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนามี 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช่อแล และบ้านปง จะมีจำนวนเจ้าหน้าที่คล้าย ๆ กัน คือ พยาบาลวิชาชีพ 1 คน นักวิชาการสาธารณสุข 1 คน เจ้าพนักงานสาธารณสุข 1 คน และพนักงาน ผู้ช่วยอีก 2 คน บริเวณโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะไม่ค่อยกว้างขวางนักและจะเป็นเพดานเดียวกันหมดทุกโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และทั้ง 2 แห่งมีระยะห่างกันประมาณ 3-4 กิโลเมตร แต่ก็ไม่ได้ไกลจากตัวเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา ผอ. รพ.สต. เป็นผู้บริหารงาน โดยขึ้นตรงต่อสำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่แตง ซึ่งนโยบายและการทำงานบางอย่างอาจจะแตกต่างจากหน่วยงานหรือเครือข่ายสุขภาพที่ขึ้นตรงต่อเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา

5. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ทั้งตำบลช่อแลและตำบลอินทิล มีจำนวนทั้งหมด 361 คน การทำงานนั้นจะประสานกันทั้งเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนาและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และมีการนัดประชุมตัวแทนอสม.เป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง และลักษณะเฉพาะของ อสม. เทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักใคร่สามัคคี และมีความเป็นจิตอาสาในการที่จะช่วยเหลือคนในชุมชน นอกจากนี้แล้ว อสม. ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนามีความกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณสุขทุกรูปแบบ

จากข้อมูลพื้นฐานและจากการสังเกต สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวมของเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา เป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการหรือกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนเป็นอย่างมาก ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ถ้าในช่วงฤดูที่ต้องทำการเกษตรจะเป็นการยากมากในการนัดหมายประชาชนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมในการ

ส่งเสริมสุขภาพหรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเอง ซึ่งต้องมีการวางแผนที่ต้องคำนึงถึงในเรื่องนี้ด้วย ส่วนการเดินทางสะดวกสบายต่อการเข้าถึงชุมชน ในเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญนั้น เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพต้องมีความรู้ความเข้าใจบริบททางด้านนี้ เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางาน และบทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาพของตนเองที่สามารถเข้าถึงชุมชนผ่านการเข้าใจบริบทแวดล้อมของชุมชน

หลักการและแนวคิดในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลด้านการส่งเสริมสุขภาพ

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีนโยบายที่จะใช้หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล โดยถือเอาปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นหลักที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และยั่งยืน กอปรกับผู้บริหารเทศบาลได้มีนโยบายที่จะมุ่งพัฒนา และยกระดับชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลให้มีมาตรฐานในการดำรงชีวิต มีจิตสำนึกในการรักท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งประชาชนในพื้นที่ดำรงชีวิตตามวิถีทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม เห็นได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ การอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างเอื้ออาทร มีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังเกตได้จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นสาธารณะประโยชน์เป็นอย่างดี นอกจากนี้เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ประชาชนได้รับบริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการสงเคราะห์อย่างทั่วถึงและเหมาะสม เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพต่อสม, โครงการสุขภาพดีเริ่มที่บ้าน (Home Health Care) โครงการรณรงค์ค้นหาผู้ป่วยและคัดกรองผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อ และโรคติดต่อในชุมชน โครงการให้บริการรถพยาบาลและพาหะนำส่งผู้ป่วยไปสถานพยาบาล โครงการคลินิกชุมชน โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา เป็นต้น

2. การพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ความยั่งยืน

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งในด้านของการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ เพิ่มพูนความสามารถในการผลิต จนถึงการพัฒนาในลักษณะของการรวมกลุ่ม เช่น โครงการเมืองแกน แพทย์แผนไทย เป็นต้น

3. การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การคมนาคมขนส่ง โดยมุ่งเน้นโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเกษตร สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน เช่น โครงการขุดลอกลำเหมืองสาธารณและหนองน้ำสาธารณะ เป็นต้น

4. การจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

ประชาชนมีความสามัคคี สามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถป้องกันและรับมือกับสาธารณภัยต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น โครงการขั้วปลอกภัย เปิดไฟ ใส่หมวกกันน็อก โครงการชุมชนเข้มแข็งเอาชนะปัญหาเสพติด เป็นต้น

5. การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประชาชนมีจิตสำนึก ตระหนัก มีส่วนร่วม และมีศักยภาพในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแนวทางที่ถูกต้องชัดเจน เช่น โครงการอบรมความรู้ด้านพุทธศาสนาวัฒนธรรมประเพณีล้านนา โครงการจัดงานประเพณีเลี้ยงผีฝ่าย โครงการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ แหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

6. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน มีกลไกการจัดการเพื่อป้องกันและลดข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเป็นการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงสามารถพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น โครงการประชาสัมพันธ์จัดการทิ้งขยะคูคลองและแม่น้ำ โครงการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมลดภาวะโลกร้อน (ไบโม่แลกนุ้ย) โครงการอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โครงการจัดการขยะครบวงจร เป็นต้น

7. การพัฒนาการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

มีการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาล เช่น โครงการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากร โครงการเทศบาลเคลื่อนที่พบประชาชน เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นเป็นแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวม แต่หัวข้อที่เชื่อมโยงกับการส่งเสริมสุขภาพคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน หมายความว่าประชาชนจะได้รับบริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการสงเคราะห์อย่างทั่วถึงและเหมาะสม และการที่จะมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจได้นั้น ต้องเริ่มที่การส่งเสริมสุขภาพของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนทางการส่งเสริมสุขภาพให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

บริบทของเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ที่เอื้อต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ที่ตั้งของเครือข่ายสุขภาพไม่ห่างไกลกันมาก ทำให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงานกัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ชุมชนมีความรักใคร่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันรวมทั้งเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพมีความกระตือรือร้นในการทำงาน โดยเฉพาะ อสม. เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักใคร่สามัคคี และมีความเป็นจิตอาสาในการที่จะช่วยเหลือคนในชุมชน รวมทั้งหลักการและแนวความคิดพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลที่ถือเอาปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นหลักที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน ในส่วนของบริบทของเครือข่ายสุขภาพที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ อธิบายได้ว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง 2 แห่ง ขึ้นตรงต่อสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ส่งผลให้การติดต่อประสานงานระหว่างเครือข่ายบางอย่างอาจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเครือข่ายอื่นที่อยู่ในเขตเทศบาล

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาบทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ และบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและชุมชน

บทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในการส่งเสริมสุขภาพ

จากการลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเกี่ยวกับบทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในการส่งเสริมสุขภาพของทั้ง 5 เครือข่าย แสดงให้เห็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ส่วนใหญ่แล้วเป็นงานด้านสาธารณสุขทั้งหมด ซึ่งบทบาทหลัก ๆ ประกอบไปด้วย การส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ นอกจากนี้แล้วต้องดูในเรื่องของสิ่งแวดล้อมโดยรวมที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ “...บทบาทที่แท้จริงหรือบทบาทที่ได้รับมอบหมายนั้น เป็นงานด้านสาธารณสุขทั้งหมด เพราะเจ้าหน้าที่มีน้อย เลยได้เข้าร่วมทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน ฟื้นฟู ส่วนใหญ่เป็นงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ มีงานด้านสิ่งแวดล้อมบ้าง หรือเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต...” จากคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพจะเห็นว่า เจ้าหน้าที่หนึ่งคนมีบทบาทหน้าที่ครอบคลุมในเรื่องสาธารณสุขทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงภาระงานที่เยอะ ซึ่งบทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพแต่ละหน่วยงาน คล้ายคลึงกัน อาจจะมีที่แตกต่างบ้างเล็กน้อยในภาระงานบางอย่างที่ต่างออกไป เนื่องจากมีหน่วยงานหลักต่างกัน ได้แก่ ศูนย์แพทย์ชุมชนเป็นความร่วมมือระหว่างเทศบาลและโรงพยาบาล กองสาธารณสุขและศูนย์สามวัยขึ้นตรงต่อเทศบาลเมืองแกนพัฒนา ส่วนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขึ้นตรงต่อสำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่แตง ดังนี้

1. ศูนย์แพทย์ชุมชน มีบทบาทหน้าที่หลัก คือ การตรวจรักษา ให้บริการสุขภาพทั้งเชิงรับและเชิงรุก การควบคุมโรค งานอนามัยโรงเรียน วางแผนครอบครัว การส่งต่อผู้ป่วย นอกจากนี้แล้วอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพให้แก่ชุมชน (ที่มา: เอกสารเกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์แพทย์ชุมชน)

2. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทหน้าที่หลัก ดังต่อไปนี้ คือ ดูแลงานด้านสาธารณสุขชุมชนส่งเสริมสุขภาพอนามัย งานป้องกันโรคติดต่อ งานสุขภาพิบาลและสิ่งแวดล้อม และงานอื่น ๆ เกี่ยวกับการให้บริการด้านสาธารณสุข งานสัตวแพทย์ งานด้านการรักษาพยาบาลในเบื้องต้นเกี่ยวกับศูนย์บริการสาธารณสุข ทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน และฟื้นฟู รวมถึงดูแลในส่วน of ศูนย์แพทย์ชุมชนด้วย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (ที่มา: ข้อมูลจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา)

3. ศูนย์สามวัย มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ ให้บริการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ที่ศูนย์ นอกจากนี้แล้วยังให้บริการสุขภาพเชิงรุกแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส บทบาทในการให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาจิตใจ อารมณ์ สังคม บทบาทในการเป็นตัวกระตุ้น และดูแลจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสังฆะวันละบาท กองทุนผู้ติดเชื้อ รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิเด็ก ผู้สูงอายุ สตรี เป็นต้น (ที่มา: เอกสารบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการผู้สูงอายุ)

4. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบทบาทหน้าที่หลัก ดังต่อไปนี้ คือ ให้บริการสาธารณสุขผสมผสาน ทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ รวมทั้งการจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคมในพื้นที่ที่รับผิดชอบ (ที่มา: ข้อมูลจาก สสอ. อำเภอแม่แตง)

5. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีบทบาทหน้าที่คล้าย ๆ กับอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่อื่นดังต่อไปนี้ คือ การแจ้งข่าวสาร การสำรวจข้อมูล เป็นผู้นำในด้านสุขภาพ การให้ความรู้กับชาวบ้าน การให้บริการสุขภาพ การส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานอนามัย การเฝ้าระวังโรคในชุมชน นอกจากนี้แล้วยังมีบทบาทการคุ้มครองสิทธิ์ด้วย(ที่มา: จากกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสัมภาษณ์)

สรุปได้ว่า บทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ประกอบไปด้วย 3 ข้อใหญ่ ได้แก่

การป้องกัน/ส่งเสริม ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ "...รณรงค์ของเทศบาลจะไปฮับผู้สูงอายุ มาทำกิจกรรมออกกำลังกายที่ศูนย์..." "...ให้ความรู้แก่เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวแก่ผู้ป่วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้..." เป็นต้น

การรักษา ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ "...ส่วนใหญ่ทางศูนย์แพทย์ถ้าไม่มีงานเชิงรุกจะตั้งรับอยู่ที่ศูนย์คือ การรักษา ทำแผล จ่ายยา นอกจากนี้จะมีคลินิกโรคเรื้อรังที่จะนัดผู้รับบริการมาตรวจสุขภาพและรับยา..." "...คนไข้ที่ขอและมารับบริการที่นี้วันละประมาณ 30-40 คน เพราะเขามองไม่เหมือนโรงพยาบาลหรือสถานอนามัยทั่วไป ส่วนใหญ่จะบอกว่าเหมือนบ้าน มาแ่อ้วหาหมอ เขาก็จะสอนให้เจ้าหน้าที่ทุกคนให้ความรู้คนไข้ก่อนจะกลับบ้านทุกครั้ง..." เป็นต้น

การฟื้นฟู ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ "...มีการออกเยี่ยมบ้านผู้พิการ ผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังไม่มีคนดูแล เพื่อทำกายภาพบำบัดกับนักกายภาพบำบัดและนักกิจกรรมบำบัดจากโรงพยาบาล ให้ความรู้เรื่องยา อาหารการกิน และการออกกำลังกาย..." "...นอกจากนี้ก็จะการติดต่อประสานให้รถรับส่งผู้ป่วยเพื่อไปทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาล..." เป็นต้น

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า บทบาทที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ การตรวจรักษา เป็นบทบาทของศูนย์แพทย์ชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สิ่งแวดล้อมและรับเรื่องร้องเรียนชาวบ้านจะเป็นหน้าที่หลักของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และมีศูนย์แพทย์เข้ามามีส่วนร่วม ส่วนบทบาทที่คล้ายกันและมีการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย การเฝ้าระวังและควบคุมโรค การส่งต่อผู้ป่วย และการแจ้งข่าวสาร และสำรวจข้อมูล นอกจากนี้บทบาทที่เหมือนกันและทับซ้อนกันอยู่ คือ เชื่อมชุมชนฯ ให้ความรู้ จัดกิจกรรมสุขภาพและสิทธิเกี่ยวกับสุขภาพ การประสานงานระหว่างเครือข่าย และจากข้อมูลบทบาทที่แท้จริงของแต่ละเครือข่ายสุขภาพบวกกับข้อมูลจากการลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์ได้นำบทบาทมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ซึ่งจะนำเสนอใน 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก บทบาทที่แท้จริงที่มีการทับซ้อนกันของเครือข่ายสุขภาพทั้ง 5 เครือข่าย คือ การเชื่อมชุมชน ซึ่งแต่ละเครือข่ายสุขภาพมีโครงการเชื่อมชุมชนเหมือนกัน และการเยี่ยมบ้าน 1 หลัง มีเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมติดต่อกัน 2 หน่วยงาน กล่าวคือ เทศบาลเยี่ยมบ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลก็เยี่ยมด้วยเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น

โครงการเยี่ยมบ้านของศูนย์แพทย์ชุมชนกับกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เน้นความทั่วถึงและการให้ของเยี่ยมพวดยา คุ้ยยา ไม้เท้า เครื่องอุปโภคบริโภค หรือของเยี่ยมหลังคลอด ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับทันทีคือ ทางด้านจิตใจ กำลังใจและความพึงพอใจที่เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจและดูแลเอาใจใส่ และเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านที่ยากจนซึ่งไม่รู้ว่าจะไปหาของใช้เหล่านี้จากที่ไหน ในส่วนของกองสาธารณสุขจะมีความรวดเร็วในการจัดการ ซึ่งถ้าเป็นหน่วยงานของรัฐบาลจะต้องทำเรื่องของงบใช้เวลานานกว่าที่จะได้ แต่ผลระยะยาวนั้นเมื่อของใช้หมดไปชุมชนก็ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

ในขณะที่โครงการเยี่ยมบ้านของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เน้นการให้ความรู้ ตรวจวัดความดัน แนะนำการดูแลตนเอง การปฏิบัติมากกว่าของเยี่ยม ซึ่งเจ้าหน้าที่ให้เหตุผลว่า การให้ความรู้เน้นอ้อมเกี่ยวกับสุขภาพจะช่วยกระตุ้นให้ชุมชนนำความรู้ไปต่อยอดในการปฏิบัติ เช่น ไปเยี่ยมบ้านหลังคลอด เจ้าหน้าที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัว การให้นมบุตร แต่การออกเยี่ยมจะไม่ค่อยทั่วถึง เพราะจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอ และภาระงานที่มีหลายหน้างาน

ประเด็นที่สอง การประสานงานกันระหว่างเครือข่าย ทางเทศบาลได้มีการประชุมร่วมกันของเจ้าหน้าที่ศูนย์แพทย์ชุมชน กองสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และตัวแทน อสม. เป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่เรื่องที่พูดกันในที่ประชุมจะเป็นเรื่องการทำงานโดยภาพรวม โรคระบาด ความรู้สุขภาพ และงานที่จะมอบหมายให้ อสม. ไปทำเท่านั้น แต่ไม่ได้ลงรายละเอียดถึงปัญหา ทิศทางและการดำเนินงานร่วมกัน โครงการที่เหมือนหรือแตกต่าง

กันอย่างไร การพูดคุยเป็นเพียงบอกกล่าวเวลาที่เจอกัน การทำงานจะต่างคนต่างทำ เวลาที่จะส่งต่อผู้ป่วยหรืออยากได้ข้อมูลจะติดต่อกันครั้งหนึ่ง เพราะการทำงานส่งเสริมสุขภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายสุขภาพหลายภาคส่วนด้วยกัน รวมทั้งชุมชนด้วย

ประเด็นที่สาม ความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของการทำงาน บทบาทของเครือข่ายสุขภาพ 5 เครือข่าย มีโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมากมายแต่ด้วยจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอในแต่ละเครือข่ายสุขภาพ ภาระหน้าที่การทำงานที่มีมากขึ้น ส่งผลให้บทบาทบางอย่างรวมถึงโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพขาดหายไปเป็นช่วง ๆ เช่น

การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผู้รับบริการก่อนเข้าตรวจแพทย์ โดยปกติจะมีพยาบาลมาให้ความรู้ที่หน้าผู้ป่วยนอก แต่ด้วยเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและเวลาไม่ทัน กิจกรรมครั้งนี้จึงไม่ได้ทำหรือแม้กระทั่งการให้ความรู้สุขภาพแก่ผู้สูงอายุเรื่องการปฏิบัติตัว อาหาร และการออกกำลังกาย ซึ่งบางเรื่องเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อยากให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ แต่ตัวเองไม่ได้เรียนมาทางด้านนี้จึงไม่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับสุขภาพที่ลึกลงไปกว่าบุคคลทั่วไปจะรู้ได้ กิจกรรมนี้จึงต้องรอให้เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลแม่แตงมาให้ความรู้ซึ่งความถี่ในการให้ความรู้จึงลดลง

การออกเยี่ยมบ้านที่วางแผนกันไว้ว่า บ้านหลังนี้เยี่ยม 1 เดือนครั้ง หรือ 2 เดือนครั้ง เพื่อติดตามผลสุขภาพและการดูแลสุขภาพ ด้วยภาระงานหลายหน้างานจึงทำให้ได้ไปเยี่ยมอาจปีละหนึ่งถึงสองครั้ง ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับผู้ป่วยบางคน นอกจากนี้แล้วต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพไปเยี่ยมด้วยเสมอเพื่อที่จะให้ความรู้ สอนวิธีการปฏิบัติตัวให้กับผู้ป่วยหรือญาติ ซึ่งบางครั้งการเยี่ยมบ้านครั้งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ไม่ค่อยมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การดูแลผู้ป่วยหรือผู้พิการ ส่งผลให้การออกเยี่ยมบ้านครั้งนั้นผู้ป่วยหรือผู้พิการได้รับประโยชน์ไม่เต็มที่ ต้องเสียเวลาให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้กลับมาเยี่ยมใหม่ แทนที่จะได้ไปเยี่ยมบ้านหลังใหม่ซึ่งรอการติดตามของเจ้าหน้าที่อยู่

บทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและชุมชน

ความคาดหวังของแต่ละบุคคลในเรื่องหรือสิ่งเดียวกันอาจเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความเข้าใจ แรงจูงใจ ความเชื่อความรู้สึก ทักษะคิด ค่านิยม และการเห็นคุณค่าของความสำเร็จ ในชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาที่เช่นเดียวกันมีความคาดหวังต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่แตกต่างกันไปในชุมชน สามารถแบ่งการนำเสนอได้เป็น 2 ส่วน คือ บทบาทที่คาดหวังของชุมชน และบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่คาดหวังของชุมชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

จากการสังเกตและมีส่วนร่วมเวทีชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องความคาดหวังของชุมชนต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของ เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ รวมทั้งแบบสอบถามความคาดหวังของชุมชนต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ร่วมกันสรุปได้ดังนี้

1.1 บทบาทการส่งเสริม ป้องกัน และฟื้นฟู กล่าวคือทำให้ความรู้เรื่องสุขภาพทั้ง ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณแก่ผู้รับบริการเองและญาติ เพื่อไปต่อยอดความสามารถ ในการดูแลตนเองและชุมชน ดังคำกล่าวที่สะท้อนความคาดหวังของชุมชนว่า

“...แม่อยากให้เป็นให้ความู้ เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุเฮนี่ย...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 1

“...ระหว่างรอการตรวจจากหมอหรือรอรับยา พื่ออยากให้อาหน้าที่ให้ความรู้เรื่อง ยา การกินอาหาร การออกกำลังกายแก่คนไข้...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 2

“...เจ้าหน้าที่ควรที่จะส่งเสริมคนเฒ่าที่ขาดการดูแลจากลูกหลาน อยากให้ดูแล และฝึกให้ลูกหลานดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ กินอะหยังก็บ่าสู้ กินจิ้น กินน้ำพริก เกี่ยวกับ สุขภาพให้คนเฒ่าไปทำเองที่บ้าน บางอย่างคนเฒ่าก็บ่าสู้ แล้วก็ชอบบอกลูกหลานว่า “อ้อกำบะสู้อหล่อ” ...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 3

“...อยากอ้อสม.บ้านเฮามีความู้เกี่ยวกับสุขภาพนั๊ก ๆ จะได้เอามาบอกมากล่าว ชาวบ้านเฮา และจะได้้นำเชื่อถ้อขึ้นอีก...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 4

“...บางทีเจ้าหน้าที่อนามัยคูเหมือนบ่ค่อยมีความู้ อยากให้เป็นคูน่าเชื่อถ้อกว่านี้ หน้อย...”

ผู้รับบริการในชุมชนคนที่ 1

1.2 บทบาทการให้บริการสุขภาพเชิงรุก อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จากเวทีชุมชน ระดมความคิด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน และแบบสอบถาม ชุมชนได้พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า จริงอยู่ที่เครือข่ายสุขภาพทำงานเชิงรุก แต่ไม่เกิดความต่อเนื่อง การลงพื้นที่เจ้าหน้าที่ให้ประโยชน์กับชุมชนได้ไม่เต็มที่ ดังคำกล่าวที่สะท้อนความคาดหวังของชุมชน ดังนี้

“...อยากสื่อเจ้าหน้าที่ทำงานเชิงรุก (ไม่อยากให้ด้รับ) บำเควโรคมียากขึ้น ถ้าด้รับกับได้อะหยัง ลงพื้นที่สื่อันักจะดีกว้า อีกอย่างคนทำงานตรงนี่ยบ่ค่อยมี และทำบ่ค่อยต่อเนื่อง...”

ผู้รับบริการในชุมชนคนที่ 2

“...ออกเยี่ยมบ้านก็จริง แต่ว้าบ่ค่อยมีประสิทธิภาพ คือ บางครั้งให้ของแล้ว ทักทายพูดคุย เฉย ๆ แต่ว้าชาวบ้านบางคนเป็นก็ชอบ เพราะว่าได้ของเยี่ยม แต่บ่ได้สื่อความรู้ วัตความดัน หรือสอนการปฏิบัติตัว มันจะอยู่กับชาวบ้านไปตลอดความสื่อันี้...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 5

“...บางเตื่ออะหยังอะหยังก็อสม. เจ้าหน้าที่ออกเชิงรุกด้วยการให้อสม. ไปเยี่ยมไปเก็บข้อมูล ซึ่งคนไข้บางคนต้องการพยาบาล นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรม มาคูดมา กอย บ่ให้อสม....”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 2

“...การออกเยี่ยมบ้านบางครั้งก็เจ้าหน้าที่ทำงานซับซ้อนกัน คลินิก (ศูนย์แพทย์ชุมชน) และกองสาธารณสุขออกไปเยี่ยมแล้ว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพก็ไปเยี่ยมเหม่น่าจะมีการอู้การจากันก่อนหรือว่านัดกันมาทีเดียวจะ ได้คูคนไข้ได้ดี...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 3

“...อยากให้ลงพื้นที่บ่อย ๆ มีความกระตือรือร้น จะ ได้รู้ปัญหาของหมู่บ้าน...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 4

1.3 บทบาทของเครือข่ายสุขภาพที่แท้จริง คือ ชุมชนคาดหวังว่าเครือข่ายสุขภาพจะมีการทำงานเชื่อมโยงเครือข่ายกัน มีการส่งต่อผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ เด็กและสตรี อย่างเป็นระบบ ดังคำกล่าวของชุมชนว่า

“...ยกตัวอย่างเช่น คนไข้มีความจำเป็นต้องไปทำกายภาพที่โรงพยาบาล น่าจะมีเจ้าหน้าที่ในชุมชนติดต่อประสานงานไปให้ก่อนก็ยังดี จะได้ไม่เสียเวลา...”

ผู้รับบริการในชุมชนคนที่ 3

“...เวลาที่ชาวบ้านอยากติดต่ออะไรงี้ ในหน่วยงานสุขภาพน่าจะเป็นไขก็ สามารถที่จะรับเรื่องไว้ แล้วไปติดต่อกับหน่วยงานอื่นให้ได้...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 2

“...การออกเยี่ยมบ้านบางครั้งก็เจ้าหน้าที่ทำงานจับซ้อนกัน คลินิก (ศูนย์แพทย์ชุมชน) และกองสาธารณสุขออกไปเยี่ยมแล้ว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพก็ไปเยี่ยมเหมือนกัน น่าจะมีการจัดการจากกันก่อนหรือว่านัดกันมาทีเดียวจะได้คุณไขได้ดี...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 3

“...ความจริงแล้วก็เห็นอสม. ไปประชุมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกเดือนอยู่แล้วนะ แต่ก็ให้ความรู้อสม. แล้วก็เรื่องอื่น ๆ แต่ไม่ได้ประสานงานกันจริง ๆ ...”

ตัวแทนชุมชนคนที่ 5

สรุปได้ว่า ความคาดหวังของชุมชนต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ประกอบด้วย 3 หัวข้อใหญ่ คือ บทบาทการส่งเสริมป้องกัน และฟื้นฟู บทบาทการให้บริการสุขภาพเชิงรุก และบทบาทของเครือข่ายสุขภาพที่แท้จริง นอกจากนี้แล้วความคาดหวังของชุมชนระดับรองลงมาคือ บทบาทการเป็นปากเป็นเสียงให้กับชุมชนในเรื่องสุขภาพและสิทธิเกี่ยวกับสุขภาพ และการเฝ้าระวังและควบคุมโรค

2. บทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกส่วนหนึ่ง และนำมารวมกับการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องของการทำงาน และประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา รวมถึงความคาดหวังต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพที่จะพัฒนาให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน และเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเอง ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทการส่งเสริม ป้องกันสุขภาพชุมชนก่อนที่จะเป็นโรค ทั้งการให้ความรู้ และจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยปกติแล้วเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูอยู่แล้ว แต่ด้วยภาระงานที่เยอะและการที่ไม่ค่อยได้เชื่อมโยงติดต่อกับประสานงานกัน ส่งผลให้การทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่ชุมชนไม่ต่อเนื่องและขาดประสิทธิภาพ ซึ่งเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพหลายท่านได้สะท้อนความคิดออกมาดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...อยากลงทำงานพยาบาลเต็มตัว และส่งเสริมสุขภาพให้ชุมชน ให้เราดูหน้างานเดียวจะดีกว่า อันนี้คือ หน้าที่มันเยอะไป อันนี้ก็ต้องทำอันโน้นก็ต้องทำ ที่คิดไว้เนอยากสร้างกลุ่มชมรมโรคเบาหวาน ความดัน ส่งเสริมสุขภาพเฉพาะกลุ่ม แต่ด้วยภาระงานที่เยอะ เวรนอกเวลาที่เข้าซ้อนกับรพ.สต. ทั้งสองแห่ง ถ้าเอาค่าเวรพวกนี้ไปลงชุมชนอย่างเดียวก็น่าจะดี แต่ว่าเราทำไม่ได้ เพราะเป็นคำสั่งของผู้บริหาร เขาต้องการอย่างนี้...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 1

“...สิ่งแรกอยากให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงสุขภาพตนเอง ณ ตอนนี้มีกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพตามวาระของเทศบาล...”

“...โดยวิธีคิดของคนไทยเขา หรือว่าชาวบ้าน ส่วนใหญ่ถ้าด้านมิติสุขภาพ ถ้าไม่เจ็บไม่ป่วย เขาก็จะละเลยที่จะดูแล คิดว่าเราต้องทำงานเพิ่มขึ้นในการที่จะส่งเสริมสุขภาพอย่างไร อาจจะหากลยุทธ กลวิธีในการที่จะให้เขาตระหนักว่า การป้องกันดีกว่าที่จะมาแก้ที่หลัง...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 2

“...อยากให้การเบิกจ่ายยาของที่นี่ลดลง ซึ่งก็เท่ากับว่าคนไม่ค่อยเป็นโรค และเราก็ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การออกกำลังกายแทน...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 3

“...อยากแนะนำความรู้สึกสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในชุมชน อยากให้เป็นมีความรู้สุขภาพ (แต่ตนเองไม่รู้เรื่องโรคภัย ๆ จริง วิธีการเป็นอย่างไร)

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 4

“...ตัวสม.เองอยากพัฒนาตนเองด้านความรู้ การปฏิบัติ และความน่าเชื่อถือ...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 5

“...งานส่งเสริมสุขภาพส่วนใหญ่เราต้องทำให้ต่อเนื่อง เช่นการให้ความรู้เรื่องสุขภาพต้องให้บ่อย ๆ ชาวบ้านจะได้ตระหนักถึงการมีสุขภาพที่ดี พฤติกรรมของตนเองที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 6

2.2 บทบาทการให้บริการสุขภาพเชิงรุกอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จากการสังเกตลงพื้นที่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของผู้วิจัย เครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีแผนงานการให้บริการเชิงรุกหลายแผนงาน ได้แก่ ออกเยี่ยมบ้านผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ การให้ความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของชุมชนในการดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ และกิจกรรมการออกกำลังกายต่างๆ เป็นต้น และได้ลงพื้นที่ในชุมชนอย่างจริงจัง แต่ทั้งนี้การให้บริการสุขภาพยังไม่มีอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประสิทธิภาพในที่นี้คือ การออกให้บริการสุขภาพครั้งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ที่ลงพื้นที่ไม่ค่อยมีความรู้ในการดูแลผู้ป่วย ผู้พิการ หรือเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ส่งผลให้การออกเยี่ยมบ้านครั้งนั้นผู้ป่วย ผู้พิการได้รับประโยชน์ไม่เต็มที่ ต้องเสียเวลาให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้กลับมาเยี่ยมใหม่ หรือการออกเยี่ยมบ้านของเครือข่ายสุขภาพที่เน้นของเยี่ยมเป็นสำคัญ แต่ไม่ได้ให้ความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองของคนในชุมชนเลย เป็นต้น ดังบทสัมภาษณ์ที่สะท้อนความคิดของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพดังนี้

“...อยากให้งานส่งเสริมสุขภาพที่เราคิดจะทำเป็นรูปธรรม เพื่อที่หัวหน้าเขาจะรับรู้และสนับสนุน เพราะการส่งเสริมสุขภาพ ทำงานเชิงรุกส่วนใหญ่ต้องใช้เวลานาน และผลที่ได้บางครั้งเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ซึ่งเราก็มีความพึงพอใจแล้ว แต่มันไม่ใช่หัวหน้าเขาต้องการอะไรที่เห็นผลเร็ว ความพึงพอใจเกิดขึ้นเลย เห็นเป็นรูปธรรม เช่น มอบไม้เท้า ด้าย เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านจะเกิดความพอใจทันที...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 1

“...บทบาทมันซ้ำซ้อน รมสศ. ตั้งรับอยู่แล้ว 2 แห่ง ก็อยู่ไม่ไกล ถ้าบทบาทของเทศบาลน่าจะลงพื้นที่มากกว่า (กลุ่มความดัน เบาหวาน ให้เขามีการดูแลแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม ไปเยี่ยมบ้าน กินอาหารอะไร...)”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 2

“...อยากให้บทบาทการตั้งรับ (รักษา) ลดลง แต่ทำงานด้านส่งเสริม ป้องกัน พื้นฟูเพิ่มขึ้น...”

“...ถ้าเป็นโรงพยาบาล คิดว่าตั้งรับมันเหมาะสม ถ้าเป็นของเทศบาลน่าจะเป็นการส่งเสริมมากกว่า ลุยหมู่บ้าน ลงพื้นที่ เราลุยได้เยอะกว่าเขา โรงพยาบาลเขาตั้งรับอยู่ รมสศ. ห่างกัน 2 กิโลเมตร เขาตั้งรับกันอยู่แล้ว เราไม่ต้องตั้งรับก็ได้...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 3

“...ที่ว่าจะถ้าเพิ่มการออกพื้นที่เพื่อที่จะไปทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุในชุมชน น่าจะดีกว่า เพราะสะดวกต่อการเดินทางของผู้สูงอายุ ง่ายต่อการเข้าถึง เพราะถ้ารอให้ ผู้สูงอายุมารอกกำลังกายที่ศูนย์อย่างเดียวมันคงไม่พอ เนื่องจากบางคนก็ไม่สะดวกที่จะมา ...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 4

“...มีหลายครั้งเหมือนกันที่ไปเยี่ยมบ้านผู้ป่วยหลังคลอด เราตั้งใจจะไปให้ความรู้ และวัดความดันแก่คนไข้ แต่คนไข้ถามเราว่า มาเยี่ยมเอาอะไรมาให้บ้าง เราจึงไปสักพัก แล้วนึกขึ้นได้ว่าทางเจ้าหน้าที่ของเทศบาลมาเยี่ยมจะมีของเยี่ยมมาให้แต่ไม่ได้มาให้ความรู้ เหมือนกับเรา ซึ่งเราคิดว่า การให้ความรู้และวิธีการปฏิบัติตัวเบื้องต้นคนไข้จะได้นำไปพัฒนาตนเองและอยู่กับเขาไปตลอด ไม่เหมือนของเยี่ยมที่ใช้ไปกินไปก็หมด ไม่ใช่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเราเองทำงานที่รมสศ. ขึ้นตรงต่อสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่ใช่เทศบาล ไม่มีงบประมาณหรือโครงการให้ของขวัญคนไข้...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 5

2.3 บทบาทเป็นตัวกลางประสานระหว่างเครือข่ายสุขภาพ ที่มีการเชื่อมโยงติดต่อประสานงานกัน ไม่ทำงานซ้ำซ้อนกัน และทำงานร่วมกันเป็นทีมสหวิชาชีพ และในเขตเทศบาล เมืองเมืองแกนพัฒนามีเครือข่ายสุขภาพหลายเครือข่าย ได้แก่ ศูนย์แพทย์ชุมชน ศูนย์สามวัย กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุข

คั่งค้างกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ มีการติดต่อประสานงานกันในเรื่องข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน แต่การทำงานยังคงเป็นเส้นขนาน ซึ่งเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพหลายท่านได้สะท้อนความคิดออกมาดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ถ้าเราทำงานเป็นทีมเครือข่ายสุขภาพ เวลาไปเยี่ยมบ้านในชุมชนจะได้ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน ได้ตรงจุดที่เขาต้องการ บางครั้งก็เหมือนต่างคนต่างไป...”
เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 1

“...ทางด้านสาธารณสุขติดต่อโรงพยาบาลแม่แดงอยู่แล้ว ส่วนรพ.สต.นั้น ทางเทศบาลมีนโยบายที่ว่า เอาผู้นำอสม. มาประชุมพบปะกัน เดือนละครั้งในโอกาสนั้นเราก็จะเชิญ รพ.สต. ทั้งสองแห่งเข้าร่วมประชุมด้วยมีอะไรก็พูดคุยกันในส่วนนั้นเป็นประจำ เอาความสะดวกว่า อาจจะเป็นความรู้ด้านสาธารณสุข แนะนำเพื่อให้อสม. ไปสู่คนในชุมชนได้ แต่ไม่ค่อยได้มีเจ้าหน้าที่เครือข่ายพูดคุยกันอย่างเป็นทางการทั้งหมดเท่าไร ส่วนใหญ่พบปะกันตามทีต่าง ๆ ก็จะมีพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 2

“...เทศบาลเป็นเยี่ยมบ้าน เขา รพ.สต. ก็เยี่ยมบ้าน ซึ่งบางครั้งเหมือนทำงานซ้ำซ้อนกัน ไปบ้านหลังเดียวกัน แต่ต่างเวลา...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 7

“...บางครั้งก็ดูเหมือนเทศบาลจะเข้าหายาก แต่พอเขาไปแล้วก็ดีเจ้า ให้ความร่วมมือดีเวลาไปขอข้อมูล ในส่วนของการทำงานก็ไม่ค่อยได้ติดต่อกันเท่าไร...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 8

สรุปได้ว่า บทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ประกอบด้วย บทบาทการส่งเสริม ป้องกันสุขภาพชุมชนก่อนที่จะเป็นโรค บทบาทการให้บริการสุขภาพเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ และบทบาทเป็นตัวกลางประสานระหว่างเครือข่ายสุขภาพ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับความคาดหวังของชุมชน แต่จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเนื้อหาและรายละเอียดที่เป็นแก่นของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนทำงานเอง และในแง่ของความต้องการของชุมชน

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล การถอดบทเรียน และการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายสุขภาพ ทำให้ได้มาซึ่งกระบวนการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม ซึ่งจะขอนำเสนอวิธีการและขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชน
2. การเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ
3. การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน
4. การประเมินบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งความคาดหวังของชุมชนต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ได้มาจากเวทีชุมชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้รับบริการ วิธีการคือการระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการใช้แบบสอบถามความคาดหวังของชุมชนร่วมด้วย ส่วนที่สองบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ได้มาจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพแบบเจาะลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีบทบาท การส่งเสริมสุขภาพ และความคาดหวัง สรุปเป็นหัวข้อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

2. การเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ

ขั้นตอนนี้ได้นัดหมายตัวแทนเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ทั้ง 5 เครือข่ายสุขภาพมาประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา การประชุมนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายสุขภาพ ซึ่งใช้วิธีการรับรู้ถึงความคาดหวังของชุมชน ระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถอดบทเรียน สามารถนำเสนอเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน

จากการถอดบทเรียนได้แผนงานที่เกิดจากการรวมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระดมความคิดเพื่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ คือ โครงการการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ชุมชนคาดหวัง โครงการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร แผนการในการวางแผนงานก่อนออกเยี่ยมบ้านเพื่อให้ตรงกับความสามารถของ

เจ้าหน้าที่และออกอย่างต่อเนื่อง จากคำบอกกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเอง ได้มีการติดต่อประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง ด้วยการที่ทางเทศบาลมีการทำงานเป็นระบบมีวางแผนงานอย่างดี อยากรู้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับสุขภาพของคนในชุมชน จึงได้มีการประชุมร่วมกันของเจ้าหน้าที่ศูนย์แพทย์ชุมชน กองสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และตัวแทน อสม. เป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่เรื่องที่พูดคุยกันในที่ประชุมจะเป็นเรื่องการทำงานโดยภาพรวม โรคระบาด ความรู้สุขภาพ และงานที่จะมอบหมายให้อสม.ไปทำ จากการพูดคุยทำให้ทราบว่าบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานจะพัฒนาไปได้อย่างไร เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น การบริหารงานเทศบาลมีนักการเมืองที่มาจากเลือกตั้งเป็นผู้บริหาร และมีข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติงานสานต่อ ซึ่งนโยบายและโครงการต่าง ๆ ต้องให้สอดคล้องและขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ทั้งนี้งานด้านการส่งเสริมสุขภาพไม่สามารถที่จะจับต้องได้เป็นรูปธรรม บางสิ่งบางอย่างทางเทศบาลต้องการรูปธรรม แต่ถ้าเราสามารถทำให้สมดุลและสอดคล้องกันได้กับงานส่วนราชการ งานจะดำเนินไปได้ด้วยดี และได้ประโยชน์หลายฝ่าย ถ้าให้ได้งานที่เป็นนามธรรมอย่างเดียวไม่สามารถจับต้องได้ ความชัดเจนก็ไม่เกิดขึ้น เพราะต้องอาศัยขบจากเทศบาลในการบริหารจัดการ ส่วนบทบาทที่สามารถพัฒนาได้ต้องเริ่มจากที่ตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยการมองไปที่ตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ มีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง มีประโยชน์มากน้อยเพียงใด ชุมชนมองเราอย่างไร อยากรู้จะได้อะไรจากเราบ้าง ดังที่กล่าวมาข้างต้นคือ การรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ชุมชนคาดหวัง เมื่อรู้ว่าคุณเองมีอะไร ขาดอะไรแล้ว เราก็จะเข้าสู่การพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมา

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เมื่อเครือข่ายสุขภาพได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มสนทนาแต่ละท่านได้เล่าถึงปัญหา และอุปสรรคของตนเองที่ได้ประสบพบเจอมา ดังนี้ ขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ การดูแลการจัดการจากผู้บริหารเวลาในการทำงานไม่พอ เพราะภาระงานเยอะ งานซับซ้อน การประสานงาน และงานที่ทำขาดความต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพว่า “...เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ใช้เวลาในการเยี่ยมบ้านไม่ต่อเนื่อง เพราะชาวบ้านอยากให้มาถามไถ่ ทักทายมาคุยมากอย...” แต่ถ้าเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหน่วยงานจะไม่ขึ้นตรงต่อเทศบาล การทำงานจึงเป็นไปในทิศทางคล้ายกับทิศทางการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาล ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพดังนี้ “...ด้วยความที่เขาไม่ได้ขึ้นกับเทศบาลจึงทำให้ง่ายต่อการทำงานเพื่อประชาชนตามการส่งเสริมสุขภาพ อีกทั้งเราขึ้นกับสปสข. เขาทำได้นักเท่าไร เป็นก็จะให้งบกับเรานั่น และโอนให้เขาโดยตรง...”

การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น

จากการถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้ได้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้นว่า การทำโครงการเกี่ยวกับสุขภาพควรให้สอดคล้องกับนโยบายของเทศบาล ทำอย่างไรก็ได้ให้ได้ประโยชน์ทั้งชุมชนเอง เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ และเทศบาล ไม่ต้องให้ใครได้เสียผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเองต้องรู้จักคิด คิดอย่างสร้างสรรค์ และปรับโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในงานด้านส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับนโยบายของผู้บริหาร และตอบสนองกับความต้องการของชุมชน ในเมื่อนโยบายของเทศบาลมาจากผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งของชาวบ้าน เป็นคนของประชาชน ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ว่า “...ที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ค่อนข้างดีทางด้านสาธารณสุขทางกลุ่มผู้บริหารให้ความสำคัญด้านสาธารณสุข แต่ต้องยอมรับว่างานสาธารณสุขเนี่ยะ งานด้านส่งเสริมการป้องกันมันไม่สามารถที่จะจับต้องได้เป็นรูปธรรม บางสิ่งบางอย่างเป็นที่ต้องการรูปธรรม แต่ถ้าเราสามารถทำให้สมดุลกัน งานส่วนราชการถ้าเราจะเองงานแต่นามธรรมอย่างเดียวความจับต้องไม่ได้ มันก็ไม่ใช่ชัดเจน เพราะต้องอาศัยงบจากเทศบาล ถ้าพูดถึงเมืองแกนนะ ...”

นอกจากนี้แล้วต้องมีการติดต่อบริษัทงานกับเครือข่ายสุขภาพทั้งภายในและภายนอกเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ที่จะเอื้อประโยชน์ให้การทำงานด้านสาธารณสุขและงานด้านส่งเสริมสุขภาพให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ภาระงานไม่ซ้ำซ้อน ส่งผลให้ภาระงานลดลง จะได้มีเวลาไปสานต่องานที่ทำอยู่ให้ต่อเนื่องและพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

จากการถอดบทเรียน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เมื่อกิจกรรมดำเนินมาถึงตอนท้าย เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพทุกคนลงความเห็นกันว่า มีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงานที่ผ่านมาในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ถึงที่สุดเพราะว่าการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนสามารถพัฒนาไปได้ดีกว่านี้ ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การส่งเสริมสุขภาพเป็นงานที่เห็นผลระยะยาว ถ้าในระยะเวลาอันสั้นจะไม่สามารถจับต้องได้ จึงต้องใช้เวลาในการปฏิบัติรวมทั้งถ้าดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน บริหารจัดการ ปฏิบัติงาน ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา และทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ก็จะเป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลร่วมด้วย นอกจากนี้แล้ว เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพยังบอกอีกว่า “...ค่อนข้างจะพอใจมาก ๆ เพราะในการทำงานค่อนข้างอิสระในการปฏิบัติ แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เราให้ไป ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับ ชาวบ้านค่อนข้างจะมีความสุขในสิ่งที่เรามอบให้...” “...แต่อยากเห็นชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี สุขภาพดี ไม่เคร่งเครียดกับเรื่องเงินเยอะก็จะดีมากเลยเจ้า แต่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเราฝ่ายเดียว แต่มันขึ้นอยู่กับ

อะไรหลาย ๆ อย่าง...” คำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพอีกแ่งมุมหนึ่งที่ว่า “...ในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทั่วไป ส่วนใหญ่ถูกจัดเป็นเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้พิการ กลุ่มผู้สูงอายุ แต่กิจกรรมที่เข้าไปเนี่ย หลัก ๆ คือ ใช้งานสาธารณสุขผู้นำ แต่ว่าไม่ทุกครั้งที่จะเป็นงานสาธารณสุข งานทั่วไป สวัสดิการ ปัญหาความเดือดร้อน ด้านอื่น ๆ ที่เราไปพบมา และรวบรวมไว้ เมื่อมีโอกาสก็นำไปพูดคุยกับผู้อำนวยความสะดวก ผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง ถ้าเขาประทับใจและมีแนวคิดนโยบายที่จะแก้ไขปัญหา ณ จุดนี้ ถ้าเขาเห็นด้วย เห็นความสำคัญ ก็จะลงไปแก้ไขเลย ซึ่งถ้าเป็นส่วนราชการทั่วไปอาจจะใช้เวลาหลายเดือนหลายปี การตอบสนองที่เขาได้รับมันอาจจะรวดเร็ว เป็นก็อาจจะมีความสุขเราก็มีความสุข แล้วก็ขึ้นอยู่กับกลวิธีของเจ้าหน้าที่ ที่จะพูดคุยให้ผู้บริหารคล้อยตาม ทั้งนี้ทั้งนั้นทางฝ่ายบริหารเขาเห็นด้วยไหม ถ้าเขาไม่เห็นด้วย มันก็ค่อนข้างยาก แต่ถ้าเขาเห็นด้วย สนับสนุน อันนี้มันดี ง่ายที่จะดำเนินกิจกรรมที่จะเข้าไปเกี่ยวหนุนชาวบ้านที่ขาดโอกาสได้ กิจกรรมก็จะเป็นประโยชน์มาก...”

3. การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน

จากการถอดบทเรียนข้างต้นบทสรุปที่ได้คือ เครือข่ายสุขภาพได้ร่วมกัน**ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันของเครือข่ายสุขภาพเพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านสุขภาพ และพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพระหว่างเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้**

1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ และการปฏิบัติด้านสุขภาพ
2. สร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน
3. เสริมสร้างความเข้มแข็งในงานด้านสุขภาพที่สามารถแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมมือดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน
5. ร่วมพัฒนากิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน

นอกจากการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันแล้ว เครือข่ายสุขภาพได้ร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ได้แก่ โครงการการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ชุมชนคาดหวัง โครงการพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ แผนการในการวางแผนงานก่อนออกเยี่ยมบ้านเพื่อให้ตรงกับ

ความสามารถของเจ้าหน้าที่และออกอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ทั้งสามโครงการเป็นเพียงแนวทางเริ่มต้นในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพที่สามารถปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติได้ในระยะเวลาไม่นานนัก ซึ่งเครือข่ายสุขภาพจะมีโครงการและแผนงานที่จะพัฒนาต่อไปในอนาคต ดังนั้นในที่นี้จะขอสรุปผลการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. โครงการการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ชุมชนคาดหวัง

การทำโครงการนี้ได้ทำร่วมกับการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ซึ่งได้ใช้กิจกรรมที่ทำให้เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเกิดการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และที่ชุมชนคาดหวังจากข้อมูลเบื้องต้น โดยธรรมชาติของกิจกรรมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่าบทบาทที่เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ คาดหวังไว้ กับชุมชนคาดหวังตรงกันหรือไม่ แล้วจะทำอย่างไรต่อไป ผลที่ได้พบว่า ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่และชุมชนมีความคล้ายคลึงกัน จึงทำให้ง่ายต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ที่ชุมชนคาดหวัง และง่ายต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพต่อไป

2. โครงการพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

การพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เป็นโครงการที่ใหญ่พอสมควร เพราะเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพมีหลายวิชาชีพด้วยกัน ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เช่น พยาบาลวิชาชีพ นักพัฒนาสังคม คุณครู นักวิชาการสาธารณสุข เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีโอกาพัฒนาบางกลุ่มเท่านั้น ในที่นี้คือ อสม. พระเอกนางเอกของชุมชนเรานี้เอง กิจกรรมที่ทำในโครงการนี้ ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ การดูแลญาติที่ป่วยอยู่ การดูแลตนเอง (อสม.) และให้การตระหนักรู้ในเรื่องการเป็นจิตอาสาต้องมาก่อนที่จะอาสาสมัครมาเป็น อสม. และเหตุผลของการมาเป็น อสม. เป็นต้น พบว่า หลังจากทำกิจกรรมอบรม อสม. ข้างต้นแล้ว อสม. มีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพเพิ่มขึ้น ตระหนักรู้ถึงการเป็นจิตอาสาที่ไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทนจากการกระทำของพวกเขา นอกจากนี้ที่ขาดไม่ได้เลยคือ เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจในตนเองมากขึ้นที่จะเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพสู่ชุมชนของพวกเขา

3. แผนการในการวางแผนงานก่อนออกเยี่ยมบ้านเพื่อให้ตรงกับความสามารถของเจ้าหน้าที่และออกอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การทำงานเชิงรุกมีความต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นแนวคิดที่จะทำร่วมกัน แต่ยังไม่ได้กระทำให้เป็นที่เป็นที่ประจักษ์ชัดเจน เพราะด้วยความที่เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ด้วยภาระงานของเจ้าหน้าที่แต่ละท่านที่มีมากจนบางครั้งทำให้ไม่สามารถที่จะทำงานหลายอย่างควบคู่กันไปได้ รวมทั้งเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาอยู่ในช่วงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีคนใหม่ จึงทำให้การเริ่มกิจกรรมนี้เลื่อนเวลาออกไป

4. การประเมินบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพมาถึงขั้นตอนของการประเมิน คือ หลังจากที่ได้บันทึกข้อตกลงร่วมกันของเครือข่ายสุขภาพแล้วนั้น เครือข่ายสุขภาพได้นำไปปฏิบัติ และมีโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพพอสมควร ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่อีกครั้งเพื่อประเมินการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน ซึ่งจะขอนำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

4.1 การประเมินตนเองของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

การประเมินตนเองได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาตนเองและองค์กรทุกภาคส่วน การประเมินตนเองนั้น นอกจากจะช่วยให้บุคคลรับทราบข้อดีและข้อบกพร่องของตนเองแล้ว ยังจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างถูกต้องตรงประเด็นกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และยังนำไปสู่การพัฒนาขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ที่ใช้การประเมินตนเอง เพื่อวัดความก้าวหน้าของบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพที่ผ่านการเรียนรู้แล้วนั้น ซึ่งการประเมินตนเองในการศึกษาครั้งนี้ใช้เครื่องมือแบบสอบถามปลายเปิด ดังต่อไปนี้

แบบสอบถามปลายเปิด คำถามที่ใช้ในการสอบถามมีทั้งหมด 4 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพที่ผ่านมา ท่านเห็นว่า ท่านได้รับความร่วมมือ และให้ความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากเพียงใด และอย่างไร

ส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเริ่มมีการติดต่อประสานงานกัน ให้ความร่วมมือกันมากขึ้น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพดังต่อไปนี้

“...ก็พยายามที่จะติดต่อประสานงานกับทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายสุขภาพ ในเขตเทศบาลเมืองแกนของเรา เพื่อให้งานออกมามีที่ที่สุด และถ้าหน่วยงานอื่น เช่น ศูนย์สามวัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต้องการอะไรก็จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 1

“...เราพยายามที่จะเข้าไปติดต่อประสานงานกันตลอด ซึ่งปกติแล้วทางเทศบาลจะจัดให้มีการประชุมทุกเดือน จากที่เมื่อก่อนนั้นไม่ค่อยได้พูดคุยกันอย่างละเอียดเท่าไรนัก แต่ตอนนี้เริ่มที่จะกล้าพูดคุยกันมากขึ้น เพราะได้รับรู้สิ่งที่ชุมชนคาดหวังไว้...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 2

“...จากแต่ก่อนที่ไม่ค่อยได้พูดคุยปรึกษาหารือกัน เริ่มที่จะพูดคุยกันมากขึ้น เวลาลงพื้นที่จะติดต่อประสานงานกันก่อน งานก็ไม่ซ้ำซ้อนกันมากนัก เวลาลงพื้นที่จะเน้นประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง เน้นให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน การนำของไปเยี่ยมเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 3

“...การทำบันทึกข้อตกลงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ทำให้เป็นแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายและทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่จากเครือข่ายอื่นเพิ่มขึ้น...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 4

2. ท่านคิดว่า ปัญหาสำคัญจากการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในภาระงานของท่านคืออะไร

ปัญหาที่พบมีทั้งที่แก้ไขได้ด้วยตนเอง และต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายสุขภาพและผู้บริหาร เช่น การพัฒนาความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ภาระงานที่เยอะ และลักษณะโครงการหรือกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนระยะสั้นเท่านั้น ไม่นั้นระยะยาว เป็นต้น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพว่า

“...งานเราเป็นลักษณะคุณภาพชีวิตมันจะเห็นผลในระยะยาว มันค่อนข้างยากที่จะทำให้เขาเห็นผลระยะสั้น แจกไม้เท้าคุณได้เลย แจกคู่มือคุณได้เลย (ชาวบ้านได้ทันที) อย่างส่งเสริมสุขภาพมันเป็นผลระยะยาว หน่วยงานไม่เหมือนโรงพยาบาลนะ ถ้ามีนวัตกรรมดี ๆ ทุกคนยอมรับ แต่ที่นี้ถ้าโครงการความคิดดี ๆ ไม่ตรงกับใจเขาเราก็ไม่ได้ยกเว้นแต่ว่า จะทำให้คะแนนเสียงขึ้น มันมีลักษณะการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 5

“...ภาระงานเยอะ ต้องทำหลายหน้างาน จึงทำให้มีเวลาในการพัฒนาตนเองหรือกิจกรรมที่จะส่งเสริมสุขภาพลดลง...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 1

“...ความน่าเชื่อถือที่ชุมชนมีต่อ อสม. เราเนี่ย อยากให้มีเพิ่มมากขึ้น จะได้ช่วยต่อการทำงานด้านสาธารณสุข...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 6

3. สืบเนื่องมาจากข้อ 2 ท่านมีวิธีแก้ไขปัญหอย่างไร

การแก้ไขปัญหานั้น ต้องเริ่มจากที่ตัวเจ้าหน้าที่เองก่อนเป็นอันดับแรก เพราะง่ายต่อการเริ่มต้น โดยการพัฒนาตนเองให้สามารถแสดงความคิดเห็น เหตุผลต่าง ๆ ที่จะทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพชุมชนในระยะยาว พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง คั่งคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ กล่าวว่

“...อยู่ที่กลวิธีของเจ้าหน้าที่ ที่จะพูดให้เขาค่อยตาม ทั้งนี้ทั้งนั้นทางฝ่ายบริหารเขาเห็นด้วยไหม ถ้าเขาไม่เห็นด้วย มันก็ค่อนข้างยาก แต่ถ้าเขาเห็นด้วย สนับสนุน อันนี้มันก็ง่ายที่จะดำเนินกิจกรรมที่จะเข้าไปเกี่ยวพันชาวบ้านที่บ้านที่ขาดโอกาสได้...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 3

“...เริ่มจากการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตัวเองเราก่อน...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 4

“...พยายามเข้าร่วมอบรมความรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 7

4. จากการทำงานที่ผ่านมา ท่านเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพในอนาคตอย่างไร

การเรียนรู้ที่ได้จากการทำงานที่ผ่านมา นั้น ได้แก่ การปรับตัวแต่ไม่คล้อยตาม คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงาน เพื่อให้การทำงานราบรื่น แต่คงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ในการพัฒนางานด้านการส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ กล่าวว่า

“...ต้องมีการผนึกกำลังร่วมกันกับเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเอง ในการทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน ผู้บริหารจะเห็นว่า การส่งเสริมสุขภาพสำคัญ และสนับสนุนโครงการที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพแบบยั่งยืน...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 1

“...เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพต้องมีการปรับตัว คล่องแคล่ว เชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ รวมทั้งคิดโครงการที่สอดคล้องกับผู้บริหาร และไม่ให้ชุมชนเสียประโยชน์ด้วย จะเป็นการดีทั้งสองฝ่าย เทศบาลได้รับประโยชน์ ชุมชนมีการส่งเสริมสุขภาพแบบยั่งยืน...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 2

“...การทำงานส่งเสริมสุขภาพต้องทำแบบต่อเนื่อง จะทำสื่อเห็นผลระยะยาว...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 3

“...การทำสื่อเข้าบ้านหรือชุมชนตระหนักถึงการดูแลสุขภาพตั้งแต่ก่อนที่จะเป็นโรค จะช่วยทำให้ลดปัญหาสุขภาพไปได้เยอะกว่าการที่เสามาแก้ไขทีหลัง...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 4

“...องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานเร็วกว่าหน่วยงานราชการ เช่น เวลาจะทำโครงการอะไรที่ต้องการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน มีการอนุมัติอย่างทันที่...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 5

“...สวัสดิการ ปัญหาความเดือดร้อน ด้านอื่น ๆ ที่เราไปพบมา และรวบรวมไว้ เมื่อมีโอกาสก็นำไปพูดคุยกับทางผู้อำนวยการ ผู้บริหารที่มาจากฝ่ายการเมือง ถ้าเขารับทราบ และมีแนวคิดนโยบายที่ว่าจะแก้ปัญหา ณ จุดนี้ ถ้าเขาเห็นด้วย จะลงไปแก้เลยทันที บางทีถ้าเป็นส่วนราชการทั่วไปอาจจะใช้เวลาหลายเดือนหลายปี การตอบสนองที่เขาได้รับมันอาจจะรวดเร็ว เป็นก็อาจจะมีความสุขเราก็มีความสุข...”

เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพคนที่ 7

สรุปการประเมินตนเองของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

- ส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเริ่มมีการติดต่อประสานงานกัน ให้ความร่วมมือกันมากขึ้น
- ปัญหาที่พบมีทั้งที่แก้ไขได้ด้วยตนเอง และต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายสุขภาพ และผู้บริหาร เช่น การพัฒนาความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ภาระงานที่เยอะ และลักษณะโครงการหรือกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนระยะสั้นเท่านั้น ไม่นั้นระยะยาว เป็นต้น
- การแก้ไขปัญหา ต้องเริ่มจากที่ตัวเจ้าหน้าที่เองก่อนเป็นอันดับแรกเพราะง่ายต่อการเริ่มต้น โดยการพัฒนาดตนเองให้สามารถแสดงความคิดเห็น เหตุผลต่าง ๆ ที่จะทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพชุมชนในระยะยาว พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง
- การเรียนรู้ที่ได้จากการทำงานที่ผ่านมาได้แก่ การปรับตัวแต่ไม่คล้อยตาม คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงาน เพื่อให้การทำงานราบรื่น แต่คงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ในการพัฒนางานด้านการส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน

4.2 ประเมินความพึงพอใจของชุมชน

จากแบบสอบถามปลายเปิดที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจของชุมชน ต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ เพื่อให้ชุมชนแสดงความรู้สึกถึงความพึงพอใจที่ชุมชนได้รับ ซึ่งมีเนื้อหาที่ครอบคลุมบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพที่ชุมชนคาดหวัง ว่ามีความก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใด ชุมชนมีความพึงพอใจในระดับไหน ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความพึงพอใจต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพสรุปได้ดังนี้คือ

มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการ / กิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ การดูแลตนเอง และโรคระบาด เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพมีความรู้ความสามารถ และความน่าเชื่อถือในการให้ความรู้สุขภาพ มีการรายงานผลการดำเนินงานของโครงการ / กิจกรรมให้ประชาชนทราบ เครือข่ายสุขภาพมีการเชื่อมโยงติดต่อประสานงานกัน (ทำงานเป็นทีม) การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ผลการดำเนินโครงการ / กิจกรรมนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสุขภาพของชุมชนได้อย่างยั่งยืน และประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าเวลาที่ใช้หลังจากการพัฒนาและการปฏิบัติจะไม่นานนักจนเกิดเห็นผลรูปธรรมชัดเจน แต่ชุมชนฝากชื่นชมเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพว่ามีความกระตือรือร้นในการทำงาน และเอาใจใส่คนในชุมชนถึงแม้ว่าจะมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอก็ตาม